УДК 37.013

Оксана Володимирівна Урсол,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної педагогіки
та соціально-гуманітарних наук
Льотної академії НАУ,
e-mail: ursol7@ukr.net

АКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто аксіологічні орієнтири гуманізації та демократизації педагогічного процесу у вищій школі, сутнісні характеристики гуманізації педагогічного процесу та актуальні проблеми реалізації принципів гуманізації у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу, які сприяють формуванню фахівців нового типу. Обґрунтовано доцільність переходу від інформаційно-пізнавальної до соціально-культурної освітньої системи, необхідність використання таких принципів у педагогічному процесі. Досліджено поняття та структурні елементи гуманізації освітнього процесу як засобу, що сприятиме самоактуалізації особистості, та визначено шляхи впровадження принципів гуманізації у навчально-виховний процес, що сприятиме формуванню фахівців нового типу, які матимуть широку технічну та гуманітарну підготовку.

Ключові слова: аксіологічний підхід, гуманізація, персоніфікація, діалогізація, індивідуалізація, самоактуалізація, демократизація.

Постановка проблеми. Процеси державотворення, що відбуваються в Україні сьогодні, спричинили істотні перетворення в системі освіти. Вищий навчальний заклад повинен не просто дати студентам той чи інший обсяг знань і умінь, а й сформувати таку людину, яка здатна творчо мислити, приймати рішення, виробити свою життєву позицію, свій світогляд, ставлення до себе та інших, вміння адаптуватися до умов життя. Це, відповідно, вимагає зміни стратегії управління процесом навчання, за якою акценти переносяться на особистість як суб'єкт навчальної діяльності. Тому постала проблема перебудови і підвищення ефективності педагогічного процесу. У зв'язку із цим освіта одержує нові філософські й методологічні передумови: демократизацію, індивідуалізацію, свободу творчості, що включаються безпосередньо до поняття гуманізації як способу, засобу формування цінностей. За умови гуманізації освіти, при побудові освітніх систем, спрямованих на забезпечення прав особистості, на розвиток, самовизначення й визнання її самоцінності, змінюється ціннісна парадигма, у якій домінантними стають морально-етичні цінності.

Зміст сучасної освіти має готувати майбутнього громадянина до життя і діяльності в сучасних умовах, які висувають нові вимоги до особистості. Переорієнтація з рівня формального на рівень особистісного знання передбачає гуманізацію навчально-виховного процесу у вишах. Система вищої освіти, заснована на класичній освітній парадигмі, ідеї якої сформульовані в кінці XVII і початку XIX століття, багато в чому вичерпала себе. Соціально-економічні зміни у світі, вступ суспільства в постіндустріальний етап свого розвитку висувають нові вимоги до університетської освіти. Сьогодні від спеціалістів з університетською освітою потрібно не тільки і не стільки виконання алгоритмічних дій, скільки володіння творчими вміннями і свободою вибору способів вирішення виникаючих проблем, вміннями самостійно визначати цілі, способи і засоби своєї професійної діяльності. Нова парадигма освіти, заснована на суб'єкт-суб'єктній матриці відносин, є основним стратегічним напрямом гуманізації університетської освіти. Особистість нового суспільства повинна буди цілісною, творчою індивідуальністю, що має спрямованість на самопізнання і саморозвиток.

У ході стрімкого розвитку науки і техніки, появи нових технологій та інформаційних систем накопичена велика кількість знань, але від цього людина не стала щасливішою, навпаки, глобальні проблеми, які постають перед суспільством, ставлять людство перед новими викликами та проблемами. Поступово з'являється усвідомлення того, що для вирішення глобальних проблем людства в системі освіти потрібно впроваджувати нові підходи до навчання та виховання особистості.

Освіта відіграє значну роль у житті людини, оскільки вона триває все її життя. Освіта є одним з найважливіших методів передавання наукового знання і його адаптації до масової свідомості. Крім того, через освіту передається той набір духовно-моральних ідеалів і цінностей, який зберігається в національних культурах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження ідей гуманізму внесли М. Бахтін, М. Бердяєв, В. Біблер, І. Ільїн, М. Каган, М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.

Важливий внесок у розроблення проблеми засобів гуманізації освітнього процесу, формування гуманістичних цінностей особистості студентської молоді зробили: Ш. Амонашвілі, А. Бакалець, С. Бондаревська, С. Гончаренко, О. Гриньов, М. Добрускін, А. Донцов, І. Зязюн, Б. Кваша, Ю. Мальований, Є. Петров, І. Соколова, В. Сухіна, О. Сухомлинська та ін.

Теоретичні основи проблеми гуманітаризації освіти розглянуті в роботах С. Архангельського, М. Богуславського, Е. Городоцької, А. Зіньківського, Л. Коган, В. Орлова, Ю. Сенько, В. Сластьонана та ін.

Проблема гуманітаризації вищої технічної освіти розкрита в роботах Е. Бондаревской, М. Брикаловой, В. Горбунова, В. Зінченко, Г. Лаврентьєва, Є. Литвиненко, І. Суслова, В. Шубіна та ін.

До теперішнього часу у вітчизняній педагогіці накопичена досить велика теоретична база з досліджуваної проблеми: визначено окремі аспекти підготовки інженерів засобами гуманітарних дисциплін (Н. Дулина, В. Зінченко, Р. Петрунева, Е. Сапір, С. Сисенко, В. Токарев), вивчена роль самостійної навчальної діяльності студентів в процесі формування гуманітарної культури (В. Горбунов, Л. Єфремов), виділені дидактичні умови реалізації гуманістичної спрямованості інженерної освіти (Н. Кузнецова), розроблена проблемно-орієнтована концепція базової гуманітарної освіти (Н. Розов).

Формування мети статті. Дослідити аксіологічні орієнтири гуманізації та демократизації педагогічного процесу вищої школи. Визначити сутнісні характеристики гуманізації педагогічного процесу вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції соціального прогресу визначають орієнтацію суспільної свідомості на гуманізацію всіх сфер життя і діяльності суспільства, у якому відбувається розуміння того, що економічне процвітання і технічний прогрес не можливі без розвитку духовності та реалізації внутрішнього потенціалу людини. Абсолютно очевидно, що ніякі соціальні реформи, ніякі нові конструкції, плани та закони не працюватимуть доти, доки люди не стануть досить здоровими, сильними, розвиненими, поки вони не пізнають самих себе і не виберуть розумний, гуманістичний спосіб існування.

Метою гуманізації освіти стає людина, здатна жити в гармонії з собою та зі світом. Засобом гуманізації системи освіти є створення в освітньому просторі умов для розвитку особистісного потенціалу студента з урахуванням сутнісних сил його людської природи. До цих умов можна віднести:

– створення у виші культуротворчого середовища, що забезпечує цілісний розвиток особистості, її інтелектуальної, духовної, творчої складових;

– навчання і виховання в гуманістичній атмосфері, джерелом якої є задоволення фундаментальних потреб індивіда, у внутрішній свободі, в емоційному контакті, у творчому самовираженні, у системі життєвих орієнтирів, у переживанні соціальної значущості своєї особистості та ін.;

– посилення гуманітарної компоненти у змісті освіти;

– стимулювання мотивації та збагачення досвіду самопізнання і саморозвитку особистості;

– визнання діалогу основою відносин у педагогічному процесі.

Необхідно акцентувати увагу на трьох аспектах. Педагог визнає цінність особистого життєвого досвіду студента і спирається на нього у навчанні, прагне надати навчальному матеріалу персоніфікований характер; демонструє готовність стати у відкриту позицію (відкрити не тільки світ професійних знань, а і свій внутрішній світ).

Гуманізація вищої освіти передбачає інший підхід до структурування її змісту. Він полягає в розширенні спектру гуманітарних наук і включенні в робочі плани додаткового циклу гуманітарних дисциплін. Орієнтація на гуманітарне пізнання (визначальними координаторами якого виступають сутнісні прояви людської природи: свобода, творчість, духовність, відповідальність, гідність, політична та національна свідомість) надає особистісного сенсу навчально-пізнавальній діяльності студента. Крім того, засвоєння системи антропологічних знань про природу і призначення людини дозволить студенту краще розуміти себе, досягати внутрішньої гармонії, більш гуманно вибудовувати свої стосунки зі світом, відкривати нові можливості для свого розвитку.

Гуманізація освіти є морально-психологічним підґрунтям та соціально-педагогічною характеристикою педагогічного процесу. Вона становить процес, спрямований на розвиток особистості як активного суб'єкта творчої навчальної діяльності, пізнання і спілкування. Гуманізація за своїми цілями є умовою гармонійного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу, реалізації творчих можливостей та прагнень особистості, встановлення гармонійної взаємодії зі світом, природою, суспільством та іншими людьми, тобто встановлення ціннісних відносин між суб'єктами педагогічного процесу, людської взаємодії та взаєморозуміння. Гуманізація педагогічного процесу – це

увага педагога до студента як до людини, як до найвищої цінності, подолання відчуження освіти від особистості студента, його потреб і інтересів, завдань розвитку. Вона становить найважливішу характеристику способу життя і діяльності педагогів та студентів. Основним змістом педагогічного процесу стає оволодіння студентами ціннісними знаннями і способами діяльності, що обумовлює творчий розвиток особистості.

На рівні загального гуманізація є відображенням сутності людини в онтологічних, буттєвих процесах, в яких проявляється її природа у всій суперечливості, а на рівні «загального» вона стає громадською потребою в усіх сферах життєдіяльності суспільства, утвердженням ідей гуманізму як базових принципів і законів суспільного розвитку і фіксації їх у громадській свідомості. На рівні «особистого» гуманізація передбачає якісну характеристику процесів, які відбуваються у різних сферах суспільної діяльності, наповнюючи її гуманістичним змістом. Гуманізація освіти на цьому рівні пов'язує всіх учасників педагогічного процесу (особливо у ланці викладач−студент) загальними принципами, нормами, цінностями, правилами діяльності. Рівень «одиничного» відповідає усвідомленню конкретним учасником педагогічного процесу самоцінності людини, реалізація ним свого творчого потенціалу, самоосвіта, самовдосконалення [1].

Не менш важливим для гуманізації освітнього процесу є положення аксіології як науки про цінності духовного життя і культури суспільства та аксіологічні засади навчання і виховання студентів. Аксіологічний підхід спрямований на усвідомлення студентами соціальних цінностей як загальновизнаних стандартів поведінки і діяльності людини. Світ цінностей – це сфера духовної діяльності людини. При цьому необхідно розуміти, що духовність – не знання, а здатність до особистісного зростання, рушійна сила, яка повинна пронизувати все буття людини. Духовний розвиток людини відбувається всередині, його зовнішнє життя дає матеріал для духовної переробки, якщо така відбувається, людина росте і розвивається духовно.

Гуманізація педагогічного процесу проявляється в культурі довіри, свободи і відповідальності людських відносин, свободи і гідності особистості. Дії людини завжди передбачають її відповідальність перед суспільством за свої вчинки. «Свобода і відповідальність – це дві сторони одного цілого – свідомої людської діяльності. Свобода є можливістю здійснення цілепокладаючої діяльності, здатністю діяти зі знанням справи заради обраної мети, і реалізується вона тим повніше, чим краще знання об'єктивних умов, чим точніше обрана мета і засоби її досягнення які відповідають об'єктивним умовам, закономірним тенденціям розвитку дійсності. Відповідальність же диктується об'єктивними умовами, її усвідомленням і суб'єктивно поставленою метою необхідністю вибору способу дії, необхідністю активної діяльності для здійснення цієї мети. Свобода породжує відповідальність, відповідальність направляє свободу [2].

Аксіологічний підхід як методологічна основа сучасної освіти дозволяє його розглядати як соціально-педагогічний феномен, який, за твердженням В. Сластьоніна та Г. Чіжакової, проявляється в єдності мети і засобів, взаємозв'язку свободи і відповідальності особистості за свої вчинки і поведінку, в універсальності і фундаментальності гуманістичних цінностей [3].

Мета і завдання освіти, розглянуті з аксіологічних позицій, покликані забезпечити усвідомлення їх цінності, сенсу, значення, осмислення та прийняття студентами. У людини зростає інтерес до цінності за рахунок того, що вона починає розуміти життєву необхідність у ній. Можна говорити про цінності як елементи усвідомленого і ціннісного ставлення особистості до освіти. Цілі ми поділяємо на задані ззовні (цілі-завдання), цілі, що з'являються при взаємодії в самій виховній системі (цілі-орієнтири), і організаційні цілі, спрямовані на підтримку певного управлінського порядку (цілі-порядку). Варто зазначити, що цілі, задані ззовні, і сприймаються як борг, стають цілями-орієнтирами, цілями-цінностями. Конструювання освітнього процесу, визначення його конкретних завдань по етапах роботи і стадіях підготовки майбутнього фахівця, планування його майбутньої професійної діяльності, створення структури педагогічних відносин направлено на усвідомлення та прийняття студентами мети і завдань як особистісно значущих [3].

Мета студентів – різнобічна підготовка до майбутньої професійної діяльності на основі інтелектуального і емоційного розвитку, що сприяє формуванню особистісно-професійних і індивідуальних якостей, які відповідають їх ціннісним уявленням про майбутню професійну діяльність, а також їх здібностям, інтересам і потребам. При цьому у вишівській системі освіти студенту належить провідна роль в осмисленні ціннісного аспекту цілепокладання, тому що він той, хто навчається, а не той, якого навчають. Доросла людина прагне до осмислення висунутих цілей, їх оцінювання та прийняття як особистісно значущих, здійснення яких забезпечить самореалізацію, самовдосконалення, розкриття своїх творчих сил і можливостей. Усвідомлення і ціннісне ставлення до цілей пов'язано з

прагненням особистості до розуміння сенсу життя, досягнення успіху в діяльності.

В умовах реалізації педагогічного процесу в навчальному закладі вироблені ідеали і цінності стають багатством особистості вихованця тільки тоді, коли ґрунтуються на оволодінні певним змістом. Теоретичні знання, практичні вміння та навички стають цінностями тоді, коли студент розуміє їх важливість і необхідність для майбутнього життя та професійної діяльності. Послідовний перехід від осмислення студентом загальних цінностей до оволодіння конкретними цінностями стає найбільш істотним моментом у формуванні його особистості.

Фундаментальність гуманістичних цінностей визначається їх первинністю стосовно інших якісних характеристик. Аксіологічний підхід у педагогічному процесі проявляється через ціннісне оцінювання добра і зла, прекрасного і потворного, справедливого і несправедливого. У тісному зв'язку з категорією справедливості перебуває цінність свободи, яка може постати як онтологічна свобода волі й практична свобода вибору. Перший вид свободи дозволяє студенту отримувати знання, а викладачу – різні погляди щодо досліджуваного питання. Таким чином, наявність різних ракурсів досліджуваного матеріалу створює умови для рефлексії і усвідомленого вибору. Для реалізації другого виду свободи в освіті важливо надавати студенту вибір альтернатив, кількістю яких і визначається рівень свободи. Найбільш високий рівень свободи полягає в суверенітеті – надані студенту можливості створювати для себе не передбачені державою, додаткові, нові альтернативи [4].

Аксіологічний підхід акцентує увагу на цінностях-засобах. До цінностей-засобів належать різні види діяльності, які стимулюють багатобічний розвиток особистості. Справжня вихованість людини визначається сформованістю моральних, духовних цінностей. Духовні цінності – це справжні почуття людини. Для гуманної людини характерні: товариськість, чуйність до стану іншого, співчуття до близьких і далеких людей, у загальному сенсі – емпатія. Для формування особистості важливі цілісні уявлення, осмислення і прийняття всієї ієрархії системи цінностей: загальнолюдських, національних, культурних, освітніх та особистісних [4].

Загальнолюдські цінності сприймаються і засвоюються студентами в гуманістичному педагогічному процесі. Вони формуються протягом усього життя і діяльності людини, особливо в шкільні та університетські роки.

Цінність у своїй внутрішній структурі може проявлятися як значення, коли розкривається сутнісний зміст того чи іншого предмета, навчального матеріалу, явища, інформація про його властивості та особливості, завдяки чому відбувається оцінювання та віднесення феномену, який переноситься в ту чи іншу ціннісну систему. На цьому рівні відбувається виявлення сенсу, оцінювання.

Не менш важливим є виявлення причиново-наслідкових зв'язків і ціннісних відносин між суб'єктами педагогічного процесу. Ціннісні відносини між людьми є одним з важливих показників гуманності. До ключових понять, що розкривають ціннісні відносини з іншими людьми, можна віднести: емоційну чуйність, співчуття, взаємопідтримку, здатність розділяти почуття і думки іншого, його смуток, здатність приймати людей такими, якими вони є, визнавати їхнє право на власні переконання і розвиток власним шляхом, відповідати за свої вчинки, що завдають іншому збиток (протилежна установка – придушення індивідуальності іншого, неувага до його потреб, безвідповідальність, обман і приниження), співпрацю, взаємодопомогу, сприяння, принцип ненасильства у вирішенні конфліктів (протилежна установка – конкуренція, конфронтація, протиборство) [2].

Традиційно в аксіології виділяють два основні типи цінностей: цінності-цілі (термінальні) і цінності-засоби (інструментальні). Цінність може виступати в якості мети, що розглядається як бажаний результат. Цінності-цілі, безумовно, містять інформацію про ідеал і перспективи, що вказують на шляхи і засоби діяльності особистості. Інструментальні цінності (цінності-засоби) можна розподілити на цінності-відносини, цінності-якості, цінності-знання.

У гуманістичному педагогічному процесі особливо велика роль цінностей-знань. Вироблені людством ідеали і цінності стають скарбом особистості вихованця тільки тоді, коли ґрунтуються на оволодінні певним змістом освіти [5].

Теоретичні знання, практичні вміння та навички стають цінностями тоді, коли студенти розуміють їх важливість і необхідність для майбутньої професійної діяльності та життя. Зміст педагогічного процесу у виші пропонує передавання не будь-якого знання, а значущого знання, що володіє певною цінністю. Зміст педагогічного процесу покликаний прищепити студентам комплекс найважливіших цінностей, над якими вони розмірковують, оцінюють, потім їх осмислюють і освоюють. Послідовний перехід від осмислення загальних цінностей до оволодіння конкретними цінностями стає найбільш істотним моментом у формуванні його особистості.

У процесі виховання і навчання важливо створити умови для реалізації цінностей-відносин. У

гуманістичній педагогіці в центрі навчально-виховного процесу повинен перебувати студент, у системі «викладач-студент» важливо налагодити поважні й довірливі відносини. На зміну авторитарної педагогіки, кредо якої полягає в тому, що викладач вчить, а студент вчиться, приходить новий підхід, суть якого відображається в тому, що обидва учасники педагогічного процесу вчаться, відбуваються нові взаємодії відносини – обидва учасники педагогічного процесу перебувають у пошуку: викладач – як зацікавити студентів, долучити до майбутньої професії, знайти оптимальні варіанти викладу навчального матеріалу, розвинути природні здібності і таланти студентів, підтримати їхню тягу до пізнання, не дати згаснути допитливості та інтересу до того чи іншого навчального предмета, до навчання взагалі, а студент – в прагненні оволодіти знаннями, вміннями, навичками, необхідними професійними компетенціями, розвинути свої творчі сили і здібності. Якщо викладач виступає як суб'єкт більш обізнаний, то студент – як той, хто стимулює викладача більше знати, вміло вести взаєморозвивальну діяльність. Теза ж авторитарної педагогіки, що викладач знає все, а студент нічого, в гуманістичній педагогіці замінюється: у процесі навчання йде взаємообмін інформацією [2].

Гуманістична спрямованість процесу навчання і виховання пов'язана з прагненням педагога до розвитку студентів, наданням їм можливості навчатися і розвиватися відповідно до їхніх інтересів, потреб і здібностей. Вона забезпечується при врахуванні індивідуальних інтересів, здібностей і запитів студентів. У сучасній вищій школі особлива увага звертається на розвиток студентів: упроваджуються розвивальні технології навчання, пропонуються курси за вибором, залучення студентів до науково-дослідної діяльності, що покликане задовольнити запити кожного студента у розвитку творчих здібностей [6].

Залучення студентів до загальнолюдських цінностей відбувається в умовах педагогічного процесу. Процес інтеріоризації цінностей може бути представлений у вигляді ланцюжка: включення в освітній процес ціннісних об'єктів – цінностей особистості – забезпечення зв'язку «суб'єкт-об'єкт « – виклик емоційно позитивної реакції – фіксація цієї реакції – генералізація відносин – усвідомлення цінності – корекції ціннісного ставлення на основі наявних уявлень про ідеальний рівень цінності. На підставі цього можна виділити основні етапи оволодіння студентами цінностями в процесі навчання і виховання: усвідомлення цінностей, прийняття цінностей, реалізація їх у діяльності і поведінці, закріплення цінностей [7].

Отже, можна констатувати, що процес гуманізації освіти масштабний та складний. Це процес морально-психологічної перебудови людини, внутрішньої переорієнтації системи духовних цінностей, усвідомлення власної гідності і цінності іншої людини, формування почуттів відповідальності і причетності до минулого, сучасного і майбутнього.

Висновки. На основі викладеного вище можна стверджувати, що аксіологічні орієнтири гуманізації та демократизації педагогічного процесу передбачають руйнацію стереотипів, що мають місце в освітній практиці та створення необхідних передумов для реалізації особистісно-орієнтованого виховання і навчання студента. Таким чином, під гуманізацією варто розуміти введення в навчально-виховний процес людських критеріїв і насамперед моральності, духовності і краси.

Саме в гуманістичному освітньому процесі гармонійно поєднуються інтелектуальний і моральний початки, панує дух співдружності, співтворчості, самоорганізації і саморозвитку. Цілісне знання студента про світ, природу і самого себе буде сприяти розумінню ролі та місця людини в сучасному світі, усвідомленню необхідності ґрунтуватися на принципах добра, честі, справедливості у своїй життєдіяльності. Гуманистично орієнтований освітній процес проявляється в посиленні уваги педагогів до особистості кожного студента як вищої соціальної цінності суспільства, установці на формування у майбутнього фахівця високих інтелектуальних, моральних якостей. Гуманізація освіти означає створення такої освітньої соціальної системи, яка відповідає цінностям і ідеалам та передбачає «олюднення» освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Черницкая А. Л. Гуманизация высшего образования: сущность и перспективы развития : автореф. дис. … канд. филос. наук / А. Л. Черницкая. – М., 2008. – 23 с.

2. Алексашина И. Ю. Учитель и новые ориентиры образования. Гуманизация образования как предмет теоретической рефлексии и практического освоения учителем : моногр. / И. Ю. Алексашина. – СПб. : С.-Петерб. ун-т пед. мастерства, 1997. – 153 с.

3. Сластенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию / В. А. Сластенин, Г. И. Чижакова. – М. : Издат. Центр, «Академия», 2003. – 192 с.

4. Ильин В. В. Аксиология / В. В. Ильин. – М. : Изд-во МГУ им. М. В. Ломоносова, 2005. – 216 с.

5. Волков Ю. Г. Личность и гуманизм (Социологический аспект) / Ю. Г. Волков. – Челябинск :

Акад. соц. наук, 1995. – 226 с.

6. Сманцер А. П. Гуманизация педагогического процесса / А. П. Сманцер. – Минск : «Бестпринт», 2005. – 362 с.

7. Буева Л. П. Сакральность духовного пространства человека / Л. П. Буева («Круглый стол» Культура, образование, религия) // Педагогика. – 1995. – № 5. – С. 52–56.

Оксана Владимировна Урсол,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры профессиональной педагогики
и социально-гуманитарных наук
Лётной академии НАУ,
e-mail: ursol7@ukr.net

АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ ГУМАНИЗАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

В статье рассматриваются аксиологические ориентиры гуманизации и демократизации педагогического процесса, характеристики гуманизации педагогического процесса в вещие школе, проблемы реализации принципов гуманизации в учебно-воспитательном процессе вуза, которые способствуют формированию специалистов нового типа. Обоснована целесообразность перехода от информационно-познавательной к социально-культурной образовательной системе, необходимость использования таких принципов в педагогическом процессе. Исследованы понятия и структурные элементы гуманизации образовательного процесса как средства, которые будут способствовать самоактуализации личности и определению путей внедрения принципов гуманизации в учебно-воспитательный процесс, что будет способствовать формированию специалистов нового типа, которые имеют широкую техническую и гуманитарную подготовку.

Ключевые слова: аксиологические ориентиры, гуманизация, персонификация, диалогизация, индивидуализация, самоактуализация, демократизация.

Oksana Ursol,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Assosiate Professor of Professional
Pedagogics and Social-Humanitarian
Science Department, Flight Academy
of National Aviation University,
e-mail: ursol7@ukr.net

AXIOLOGICAL POINTS OF EDUCATIONAL PROCESS HUMANIZATION AND DEMOCRATIZATION IN HIGH SCHOOL

Introduction. *The concept of modern educational system has to prepare future citizens for the life and activity in modern conditions which has new demands to personality. Refocusing from the formal level to the level of individual knowledge provides educational process humanization. High educational establishments have to not only offer students some knowledge and skills but to form such person that can think creatively, solve problems, identify his/her own life philosophy and outlook, interrelations, ability to life conditions adopting. Such things demand changes in strategy of educational process management, so the personality becomes the subject of educational process. That's why the problem of education changing and efficiency improving has become important. As a result the education acquires new philosophical and methodological conditions: democratization, individualization, the freedom to create. All these conditions are included into the concept of humanization as the method of forming values. In the condition of education humanization or during the education systems creation, directed to provide personal rights, to develop, to identify self-concept the valuable paradigm changes. Moral-ethic values become dominant.*

Purpose. *To search the axiological orientations of educational process humanization and democratization and its main features.*

Methods. *Theoretical generalization and systematization of the scientific literature; analysis, systematization and generalization of the pilot research data.*

Results. *Everything mentioned above demonstrates that educational system humanization foresees destroying all existing stereotypes and development new conditions for individual-orientated education of*

students. Thus, humanization is the process of implementation human criteria into educational system and, first of all, moral and spiritual values.

***Originality**. Intellectual and moral sources can be mixed only in humanitarian educational process. The spirit of friendship, cooperation, self-organization and self-development exists there. Integral knowledge about the world, nature, about him/herself helps students to realize the person's role in modern society, helps them to act according to the principles of good, honour and justice in their life.*

***Conclusion**. Humanitarian-orientated educational process appears in high attention of teachers to each student personality as to the superior value in the society. Educational humanization means the creation of such educational social system that complies with values and ideals.*

***Key words:** Axiological points, humanization, personification, diologization, individualization, self-actualization, democratization.*

References

1. Chernitskaya A. L. Gumanizatsiya vyisshego obrazovaniya: suschnost i perspektivyi razvitiya : avtoref. dis. … kand. filos. nauk / A. L. Chernitskaya. – M., 2008. – 23 s.

2. Aleksashina I. Yu. Uchitel i novyie orientiryi obrazovaniya. Gumanizatsiya obrazovaniya kak predmet teoreticheskoy refleksii i prakticheskogo osvoeniya uchitelem: monogr. / I. Yu. Aleksashina. – SPb. : S.-Peterb. un-t ped. masterstva, 1997. – 153 s.

3. Slastenin V. A. Vvedenie v pedagogicheskuyu aksiologiyu / V. A. Slastenin, G. I. Chizhakova. – M. : Izdat. Tsentr, «Akademiya», 2003. – 192 s.

4. Il'in V. V. Aksiologija / V. V. Il'in. – M. : Izd-vo MGU im. M. V. Lomonosova, 2005. – 216 s.

5. Volkov Yu. G. Lichnost i gumanizm (Sotsiologicheskiy aspekt) / Yu. G. Volkov. – Chelyabinsk : Akad. sots. nauk, 1995. – 226 s.

6. Smantser A. P. Gumanizatsiya pedagogicheskogo protsessa / A. P. Smantser. – Minsk : «Bestprint», 2005. – 362 s.

7. Bueva L. P. Sakralnost duhovnogo prostranstva cheloveka / L. P. Bueva («Kruglyiy stol» Kultura, obrazovanie, religiya) // Pedagogika. – 1995. – N 5. – S. 52 – 56.

Отримано редакцією 26.02.2018 р.

УДК 378.012:801.73

Юрій Васильович Тимошенко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки вищої школи
і освітнього менеджменту,
Черкаського національного університета
імені Богдана Хмельницького,
e-mail: tim_yuriy@ukr.net

УПРАВЛІННЯ ПРОДУКУВАННЯМ ЗНАНЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ (КОМУНІКАТИВНО-ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ПІДХІД)

Зроблено спробу окреслити коло ключових завдань когнітивного менеджменту, що розкривають його комунікативно-герменевтичну специфіку в освітньому процесі. Обґрунтовано доцільність застосування до стратегії і тактики управління системою когнітивно-комунікативних діяльностей суб'єктів освітнього процесу герменевтичного підходу як філософсько-методологічної парадигми, адекватної змісту сучасної епістемологічної ситуації на тлі трансформації інформаційного суспільства в суспільство знання та суспільство, що навчається.

Ключові слова: когнітивний менеджмент (управління знаннями); освітній процес; герменевтичний підхід; комунікація; суб'єкт; знання; розуміння; когнітивні компетентності; метакогнітивна обізнаність.

Постановка проблеми. Освітній процес – один з найскладніших і найспецифічніших об'єктів управління. Буквально кожен компонент освітнього процесу як системи (управління прогнозуванням очікуваних результатів, проектуванням, формуванням змісту, компонуванням освітніх програм, створенням навчальних текстів, управління діяльністю викладання, управління діяльністю учіння і т. д.) демонструє свою складність і специфічність. З цієї причини звичайна екстраполяція конструкцій того чи того виду менеджменту і його інструментальних матриць на освітній процес виявляється не завжди